

LIBYA'DA SEÇİMLER VE ORDUNUN BİRLEŞTİRİLMESİ SENARYOLARI

FUAT EMİR ŞEFKATLİ

Araştırmacı ORSAM

“

Libya krizine müdahil aktörlerin ve uluslararası kurumların Rusya-Ukrayna savaşı ve farklı gelişmelerden ötürü Libya'daki gelişmelere kayıtsız kalması, son 1 yıl içinde seçimler başta olmak üzere ana gündemi oluşturan tartışmaların rafa kaldırılmasına zemin hazırlamıştır.

”

Libya'da Aralık 2021'de yapılması planlanan seçimlerin iptal edilmesi ve takip eden süreçte ülkenin doğusundaki aktörlerin desteklediği rakip hükümetin kurulması,

barış ve istikrar ortamına zarar vererek yeniden inşa sürecini akamete uğratmıştır. Bu iç karışıklıklar, ülkenin çeşitli noktalarındaki silahlı gruplar için bir otorite boşluğu anlamına gelmiş, siyasi rekabet toplumsal ayrışmalara ve akabinde silahlı çatışmalara dönüşmüştür. Bununla beraber Libya krizine müdahil aktörlerin ve uluslararası kurumların Rusya-Ukrayna savaşı ve farklı gelişmelerden ötürü Libya'daki gelişmelere kayıtsız kalması, son 1 yıl içinde seçimler başta olmak üzere ana gündemi oluşturan tartışmaların rafa kaldırılmasına zemin hazırlamıştır. Geline nokta

Birleşmiş Milletler (BM) Libya Destek Misiyonu (UNSMIL) Sekreteri Abdulaye Bathily öncülüğünde ülke genelinde başlatılan kampanyanın ülkedeki iki yasama organı Devlet Yüksek Konseyi (DYK) ve Tobruk merkezli Temsilciler Meclisini (TM) seçimler için anayasal altyapının oluşturulması noktasında harekete geçirdiği ve ağır işleyen 6+6 Ortak Komite görüşmelerini hızlandırdığı söyle-

nebilir. Bu anlamda Bathily tarafından Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine (BMGK) sunulan planda, seçimlerin 2023 sonu itibarıyla gerçekleşmesi fikri ve 6+6 Ortak Komitesinin çözüm üretmemesi hâlinde Üst Düzey Seçim Paneli (HLPE) adlı oluşumun bir alternatif mekanizma olarak seçimler için gerekli hukuki, lojistik ve güvenlik ile alakalı sorunları gidermek amacıyla kurulması yer almaktadır. Bathily'nin uluslararası ve yerel dinamikler üzerinden kurmaya çalıştığı baskının her iki yasama organı lideri nezdinde karşılık bulduğu ifade edilebilir. Bundan hareketle 2014 yılından itibaren Libya'da statükoyu oluşturan ve ülke siyasetinde söz sahibi olan Halid Mışri ve Akile Salih'in geçiş sürecinde ve seçimlerle beraber oluşacak yeni düzende rol almak amacıyla bazı tavizlere gideceği söylenebilir. Nitekim siyasi tablo bu gelişmelerle beraber şekillenirken ülkedeki askerî kurumların birbirinden kopuk oluşu, herhangi bir siyasi modelin hayata geçirilmesi hususunda en temel engeli teşkil etmektedir.

“
Ülkenin batısı ve doğusundaki askerî kurumlar arası etkileşimler, son dönemde 5+5 Ortak Askerî Komitesi (OAK) üzerinden hız kazanmıştır. 5+5 OAK, 2020 yılının Ekim ayında rakip taraflar arası çatışmaların sonlandırılması ve karşılıklı ateşkesin sağlanmasıyla birlikte kurulmuştur.
”

ASKERİ REKABET VE 5+5 ORTAK ASKERİ KOMİTESİ

Ülkenin batısı ve doğusundaki askerî kurumlar arası etkileşimler, son dönemde 5+5 Ortak Askerî Komitesi (OAK) üzerinden hız kazanmıştır. 5+5 OAK, 2020 yılının Ekim ayında rakip taraflar arası çatışmaların sonlandırılması ve karşılıklı ateşkesin sağlanmasıyla birlikte kurulmuştur. Ülkenin batısında Genelkurmay Başkanı Muhammed Haddad liderliğindeki Libya Ordusu ve doğudaki milis güçlerin lideri Halife Hafter'e bağlı sözde Libya Ulusal Ordusuna (LUO) bağlı askerî yetkililerden oluşan komite, başlangıçta ateşkes

anlaşmasının şartlarının uygulanması adına itici güç görevi görmüş, sonraki süreçte ise ordunun birleştirilmesi fikri çevresinde teknik, lojistik ve operasyonel görüşmelere tanıklık etmiştir. Öyle ki özellikle ortak kontrol bölgesi olarak görülen Fizan eyaletinde her iki kuruma mensup birlikler 2021 yılının ağustos ayında eşgüdümlü bir operasyon yürüterek Libya'nın her üç eyaletine su ve enerji kaynağı sağlayan İnsan Yapımı Nehir (Man-Made River) çevresindeki tesislerden protestocu milis grupları çıkarmıştır.

5+5 OAK, yalnızca geçtiğimiz ay içinde Roma, Tunus ve başkent Trablus'ta olmak üzere üç defa bir araya gelmiş ve her iki kuruma bağlı birliklerin ortak biçimde oluşturacağı üç ayrı taburun kurulmasını görüşmüşlerdir. Oluşacak taburların Libya'nın doğu, batı ve güney eyaletlerini kapsayacağı an-

laşmaktadır. Ayrıca görüşmelerde oluşacak ortak askerî kuvvetlerden ilkinin Fizan bölgesinde faaliyete geçmesi ve işleyiş bakımından bu bölgede test edilmesi planlanmıştır. Buna göre aynı emir komuta zinciri içinde olacak olan ortak kuvvetin içindeki askerler, belirlenen standartlara göre silahlandırılıp toplu eğitimden geçecektir. Libya özelinde ve Sahel bölgesi genelinde kaçakçılık faaliyetlerinin önemli rotalarından birisi hâline gelen Fizan'da ortak kuvvet aracılığıyla yürütülecek operasyonlar ve denetimler, kısa-orta vadede bu faaliyetlerin önemli ölçüde azalmasına yol açabilir. Diğer taraftan bölge, coğrafi ve toplumsal yapısı itibarıyla terör örgütleri için potansiyel bir yayılma sahası olarak görülmektedir. Geçtiğimiz yıl içinde polis kontrol noktalarına yönelik düzenlenen bombalı saldırılar, Sebha ve çevresinde hâlen terör örgütü IŞİD'in pasif ya da uyuyan hücrelere sahip olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla gerek seçim güvenliğinin gerekse genel asayişin sağlanması noktasında ortak kuvvetin varlığı olumlu sonuçları beraberinde getirebilir. Üçüncü bir başlık ise komşu ülkeleri de derinden etkileyen Çad ve Sudanlılardan oluşan Afrikalı paralı askerlerin durumunun kontrol altına alınmasıdır. Fizan bölgesi çok sayıda Afrikalı savaşçının mobilite ve hareket alanına sahip olduğu bir bölgedir. Koordineli ve eşgüdümlü bir askerî yapı, bu yabancı savaşçıların sistemli bir biçimde ülkelerine tahliye edilmesi ve yerel milis grupların silahsızlandırılıp terhis edilmesi gibi seçim güvenliğine direkt etki edecek fonksiyonlara sahip olacaktır.

“

2014 yılından itibaren Libya güvenlik atmosferinin çeşitli sosyal ve kültürel saikler doğrultusunda kabileler ve kabilelere müzahir silahlı milis gruplar arasında şekillenmesinin en büyük sebebi devrik lider Muammer Kaddafi'nin bıraktığı zayıf ve kurumsallığını tamamlamayan ordu mirasıdır.

”

LİBYA'DA SİLAHLI GRUPLARIN ÜLKE SİYASETİNE ETKİSİ

2014 yılından itibaren Libya güvenlik atmosferinin çeşitli sosyal ve kültürel saikler doğrultusunda kabileler ve kabilelere müzahir silahlı milis gruplar arasında şekillenmesinin en büyük sebebi devrik lider Muammer Kaddafi'nin bıraktığı zayıf ve kurumsallığını tamamlamayan ordu mirasıdır. Kaddafi, iktidarı konsolide etmeye başladıkça kendi konumuna bir tehdit olarak gördüğü orduyu zayıflatmış ve kendisine sadık bir-

likleri sadece siyasi amaçları doğrultusunda muhalif hareketlerin bastırılmasında kullanmıştır. Bu boşluğun devrim süreciyle birlikte Hafter gibi askerî kimliğe sahip kişiler tarafından doldurulmaya çalışıldığı söylenebilir.

Buna karşılık BM destekli kurulan hükümetler ise bu askerî figürlere karşılık kendi devamlılıklarını sağlamak adına paramiliter ve sivil savunma güçleri şeklinde adlandırılabilir milis grupların desteğine başvurmuştur. Bu adımları zincirin bir halkası olarak yorumlamak mümkündür.

“
Libya'daki askerî kurumların birleştirilmesi, sivillerin devlet olgusuna yönelik güvenini artırarak siyasi sürece katılımı ve diyalog kanallarını geliştirecektir.
”

Ancak yeniden ulus inşası, milli diyalog, istikrar ve bunlara paralel olarak demokratik ve adil seçimlerin konuşulduğu bir ortamda Libya'nın birleşik bir ordu yapılmasına ihtiyacı vardır. Bu ya-

pılanma, silahsızlandırma terhis ve yeniden entegrasyon (STyE) süreci için ortaya koyulan yerel ve uluslararası girişimlere de payanda olarak siyasi geçişi hızlandırma potansiyeline sahiptir. Çünkü hâlen alan kontrolü ve kurumsal eksiklik nedeniyle askerî birliklerin toplumsal taban üzerinde bir meşruiyet sorunu yaşadığı görülmektedir. Bunun en büyük örneği, Millî Birlik Hükümeti'ne (MBH) bağlı 444. Tuğay ve LUO'ya bağlı Tarık bin Ziyad taburu gibi farklı emir komuta zincirine tabi birliklerin Fizan bölgesinde eş zamanlı olarak terörle mücadele ve kaçakçılıkla mücadele operasyonları yürütmesi ve bölge üzerinde kontrol sağlama girişimlerinin bir rekabete dönüşmesidir.

Sonuç olarak geçiş süreci için konuşulan yeni hükümet tartışmaları ve farklı senaryoların dışında Libya'daki askerî kurumların birleştirilmesi, sivillerin devlet olgusuna yönelik güvenini artırarak siyasi sürece katılımı ve diyalog kanallarını geliştirecektir. Hâlen yerel ölçekte karşılaşılan şiddet, kaçakçılık ve terör eylemleri, beraberinde insan hakları ihlallerini ortaya çıkarmakta ve toplumsal tabanda bir küskünlük yaratmaktadır. Bunun aşılması adına 5+5 OAK tarafından atılan adımlar, seçimler için hazırlanmaya çalışılan anayasal altyapı kadar ülkenin geleceğine olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Ayrıca komite aracılığıyla atılan adımlar, oldukça ağır işleyen anayasa görüşmelerine de ivme kazandırabilir. Çünkü yazıda da belirtildiği gibi son 12 yıllık dönemde Libya'da siyasetin yönünü askerî ittifaklar ve dengeler belirlemiştir. ■